

ЗНАЧЕННЯ ХРИСТИЯНСТВА У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Розглянуто вплив християнства на формування громадянської культури української молоді. Проаналізовано значення громадянської культури у структурі громадянського суспільства, виявлено чинники, що впливають на її формування та проведено критичний аналіз в українському контексті. Встановлено, що християнські церкви, як інституції, які володіють найвищим рівнем суспільної підтримки і формують цінності світоглядно близькі чеснотам громадянського суспільства, можуть виступати потужним чинником формування громадянської культури української молоді. У статті проаналізовано європейський досвід співпраці церкви, держави і громадських організацій у формуванні громадянської культури молоді. Ключові слова: громадянське суспільство, громадянська культура, християнство, молодь, цінності, чесноти.

Процеси соціальних трансформацій українського суспільства упродовж останніх двадцяти років засвідчили як про невиправданий оптимізм, так і про неготовність громадян та політичних еліт здійснювати ці трансформації. Причини цього вбачаємо у кількох площинах, однією з яких є концептуальна невизначеність українського проекту, принципова байдужість держави до будь-яких серйозних стратегічних побудов на тлі ритуальних констатацій важливості втілення тих чи інших інститутів зрілого демократичного суспільства. Одним з них є громадянське суспільство. Цей концепт, відроджений у науці наприкінці двадцятого століття як винятково важливий інструмент посттоталітарних трансформацій і підтримки демократії (мається на увазі його реальна соціальна практика), попри надзвичайно часте згадування, так і не став предметом серйозної уваги українців. Усе зводиться до двох речей: ствердження його важливості і констатацій його слабкості, а то і взагалі відсутності. А попри те значення громадянського суспільства для побудови і підтримки демократії справді виняткове. Тут варто згадати лише приклад провалу проекту «Помаранчевої революції». На нашу думку визначальною причиною його була саме відсутність достатньо сильного громадянського суспільства, яке б мало з одного боку чинити тиск на владу, домагаючись реального втілення задекларованих принципів, а з іншого – допомагати їй у цьому втіленні. Кількатижневе «велике стояння» на Майдані – це безсумнівно серйозний сигнал про наявність в українців чеснот, необхідних для заснування громадянського суспільства, але не його повноцінного існування. Таким чином, видається слушним стверджувати, що актуальність теми громадянського суспільства залишається вагомою, особливо в контексті євроінтеграційних прагнень України. Громадянське суспільство є доволі широко висвітленою у науковій літературі темою, яка заново відновлена у науковому дискурсі 80-их років минулого століття. Ця концепція отримала розвиток у фундаментальних працях американських і європейських дослідників. Насамперед, це роботи Джефрі Александера, Ернеста Гелнера, Юргена Габермаса, Джона Кіна, Ендрю Арато та Джин Коен, Роберта Патнема, Джона Селігмана та Едварда Шилза. В Україні проблематика громадянського суспільства найглибше висвітлення отримала у працях Є. Бистрицького, А. Карася, А. Колодій, І. Пасько, М. Патеї-Братасюк, М. Рябчука. Необхідно відзначити, що спільним моментом українських дослідників, особливо А. Карася та А. Колодій є виокремлення важливості громадянської культури як системи цінностей. На наш погляд, саме вони створюють основу громадянського суспільства, знаходячи свій розвиток у компонентах інституційного плану. Без культури довіри і толерантності, солідарності і доповнюваності, участі і відповідальності громадянське суспільство не може існувати, адже є не лише сферою, а типом взаємодії, певною моделлю соціальної організації [3, с.17].

Констатація важливості громадянської культури без віднайдення ефективних способів її формування має лише теоретичний вимір і позбавлена будь якого практичного сенсу. Відтак, можемо стверджувати, що аналіз чинників, які впливають на формування громадянської культури як критичного елемента громадянського суспільства, поки що не знайшов достатнього висвітлення у науковій літературі. Ті ж спроби, які мали місце, не засвідчували достатньої глибини аналізу, обмежуючись поверховими констатаціями впливу різних

соціальних інститутів на формування громадянського суспільства в цілому. В умовах зрілого громадянського суспільства громадянська культура формується двома основними чинниками: з одного боку у межах самих добровільно сформованих асоціацій (так званих шкіл демократії), а з іншого – самою державою, яка потребує активності добровільних організацій і цілеспрямовано формує чесноти громадянської культури у школі. Значне місце у цьому процесі посідає сім'я, даючи наочний приклад через громадську активність батьків. В Україні умови суттєво відрізняються. Нерозвиненість самої інституційної сфери громадянського суспільства позбавляє українців засвоювати громадянські цінності у процесі участі у добровільних асоціаціях. Сім'я як соціальний інститут теж не може сприяти цьому через низку чинників. По-перше, для демократії важливим є наявність достатнього числа власників, які ні від кого не залежать матеріально [3, с.17], а в Україні в умовах різкого майнового розшарування переважна кількість сімей є незаможними. По-друге, у самих батьків відсутні цінності громадянської культури, вони не зорієнтовані на самореалізацію та захист власних інтересів через участь у громадських організаціях. Навпаки, залежність від держави, толерування порушень їх прав, використання корупційних механізмів замість правових форм захисту інтересів – усе це нівелює значення сім'ї як чинника формування цінностей громадянської культури. За цих обставин саме держава мала б стати визначальним чинником її формування. Так є в країнах західної Європи, де громадянське суспільство і держава співпрацюють, доповнюють одне одного. І саме держава через систему освіти виховує цінності громадянської культури, забезпечує соціалізацію молодих громадян. Демократія не сприймається у Європі просто як форма урядування заснована на регулярних виборах [2, с.12], демократія – це певна система цінностей, доктрина, світогляд, і держава забезпечує її існування через появу нових поколінь громадян, які поділяють ці цінності. Але саме цього немає в Україні: демократія є формою, оболонкою без властивого їй змісту. Натомість вагомо позначається на практиці державного життя спадок тоталітарного минулого, який знаходить свій вияв у патерналізмі як стилі здійснення влади і клієнталізмі як моделі ставлення громадян до держави. Якщо держави розвинутої демократії надають виняткової ваги громадянській освіті у структурі шкільної освіти, то в Україні ще донедавна взагалі були відсутні її елементи у структурі шкільної програми. Лише з 2004 року завдяки підтримці Міжнародної агенції з розвитку уряду США (US AID) та країн Євросоюзу було почато розробку Концепції громадянської освіти в Україні. Згідно неї мета громадянської освіти – сформувати особистість, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовність до компетентної участі у житті суспільства[4] Проте викладаються матеріали цього проекту («Освіта для демократії в Україні») лише в початкових класах, що є недоречним з огляду на вік, коли формуються світоглядні позиції молоді (а це відбувається у старших класах). Найзначнішою проблемою для формування громадянської культури молоді на нашу думку є разюча відмінність між декларованими цінностями і нормами і реальною практикою української держави, що в результаті призводить до нігілізму. З огляду на це для формування громадянської культури важливими є суспільні інститути, які, з одного боку, здатні сприяти засвоєнню чеснот, притаманних громадянській культурі, а з іншого – володіли б високим рівнем суспільної підтримки. В Україні серед таких інститутів виділяється церква, точніше церкви кількох гілок християнства, які поширені в Україні. Упродовж усієї історії незалежної української держави, церква мала найвищі показники довіри серед усіх суспільних інститутів. Це переконливо доводять результати соціологічних опитувань. Зокрема, згідно останнім опитуванням, проведеним Центром ім. Разумкова (травень 2013) церкві повністю і в основному довіряють 31,7% і 38,4% українців відповідно, що разом становить 70,1% - недосяжний поки що показник для будь-якого іншого суспільного інституту [5]. Вплив церкви на формування громадянської культури може здійснюватись у двох основних площинах. У першу чергу християнське віровчення підкреслює важливість низки цінностей і чеснот, фундаментальних і для громадянської культури зрілого демократичного суспільства. Їх порівняльний аналіз є предметом окремого нашого дослідження, однак можемо стверджувати, що християнство наголошує на цінностях свободи і відповідальності, соціальної участі і підтримки. Окремо слід підкреслити цілісність християнського світогляду, нерозривність цінностей, переконань і соціальної практики. По-друге, залучення молоді до організації та проведення найрізноманітніших соціальних та евангелізаційних проектів, інспірованих церквами, і є тими самими «школами демократії», на важливості яких наголошують дослідники громадянського суспільства. Участь у них є винятково добровільною, відтак формує «соціальний капітал» - ті

невід'ємні риси особистості, завдяки яким вона стає здатною до кооперації та ефективних солідарних дій [3, с.19]. Таким чином, метою статті є висвітлення впливу християнства на формування особливого типу громадянської культури, як невід'ємного елемента громадянського суспільства, у контексті його становлення в Україні. Для реалізації мети дослідження вважаємо за потрібне здійснити аналіз європейського досвіду формування громадянської культури молоді і впливу, церкви на вказані процеси, оскільки:

а) Європа є батьківщиною *ідеї та практики* громадянського суспільства;

б) європейські суспільства існують у форматі моделі «правова держава – громадянське суспільство», а отже, держава створює передумови існування громадянського суспільства, до яких належить і формування громадянської культури молоді та регламентація впливу церков на цей процес;

в). Європа, як і Україна визнає (хоч і не без дискусій) вплив християнської традиції на суспільство, є неоднорідною у конфесійному плані, а також аспекті значення церков в історії різних регіонів.

Школа є найбільш сприятливою галуззю аналізу для дослідника, що цікавиться стосунками між державою, суспільством та релігіями. В тому, як суспільство усвідомлює роль держави у справі шкільного виховання, розкривається не лише ставлення держави до громадянського суспільства та її відповідність вимогам та правам родини, а й спосіб, у який вона встановлює свої стосунки з релігіями. Релігіям завжди були притаманні педагогічні наміри, і кожна держава-нація мала вирішувати питання розподілу ролей між громадськими та релігійними інстанціями. Важливо на рівні Європи розібратися в питанні, аналізуючи витoki та передумови прийнятих у різних країнах рішень з проблеми стосунків між школами та релігіями. Таке дослідження є тим більш необхідним через те, що шкільна інституція перебуває сьогодні в кризі й змушена до перегляду своєї місії у суспільствах, де самі учні шкіл, умови їхнього життя та ставлення до знань стали зовсім іншими.

Дослідження стосунків між школою та релігією у західноєвропейському просторі є такою складною справою через те, що умови задачі змінюються залежно від країни. Кожна національна (або регіональна) ситуація являє собою, насправді цілий окремих світ, що може бути об'єктом поглибленого вчення. Нещодавні зрушення в багатьох країнах ще посилюють цю складність. На думку відомого французького соціолога релігії Жана-Поля Віллема, крізь надзвичайно загострену проблему стосунків між школою та релігією можна побачити два важливих питання. Це, з одного боку, питання становища системи освіти у кожній країні та ролі школи в суспільствах, що піклуються про розвиток громадської освіти, шануючи водночас релігійні свободи: як усвідомлюється функція культурної інтеграції школи та як визначаються її стосунки з суспільно-культурним оточенням? З іншого боку, це питання становища релігій у різних країнах Європи та ролі, визнаної за ними в громадському житті [1, с.139]. Перш ніж торкатися питання ставлення шкільних систем до релігії, необхідно підкреслити різноманітність цих шкільних систем у Європі, такі їхні аспекти, що не залишаються без наслідків для взаємовідносин між школами та релігіями. Тут не йдеться про те, аби заперечувати подібності, наприклад, тенденцію до вирівнювання тривалості обов'язкового шкільного навчання та віку, в якому воно починається й закінчується. Суттєву роль тут відіграє держава. Системи освіти в Західній Європі коливаються між централізацією та децентралізацією. Централізовані системи прагнуть ввести деяку децентралізацію (Франція), а децентралізовані – централізацію (Велика Британія). Спостерігаються також різні форми федералізму (наприклад, у Німеччині та в Бельгії), так само як різні форми централізації в Нідерландах, Данії, Ірландії.

Європейські країни являють також приклад дуже різних способів сполучення громадського та приватного навчання, і часом навіть важко чітко розрізнити громадський сектор від приватного, коли в деяких країнах значна частина обов'язкового шкільного навчання забезпечується приватними закладами, що цілковито визнаються й підтримуються державою. Історія та розмаїття національних ситуацій демонструє, що школа відіграє величезну роль у відносинах між різними інстанціями суспільного контролю, які прагнуть запровадити узаконене навчання: це держава, Церква, різні течії громадської думки, користувачі шкіл та їхні об'єднання. Всі ці сили співвідносяться по-різному, залежно від країни. Так, у Франції стосунки між школою та релігіями були глибоко закарбовані боротьбою між Католицькою Церквою та республіканською державою за суцільний контроль над навчанням. Школа підпадає під впливи з боку родин, держави, релігійних та політичних сил, у кожній з яких свої вимоги до навчання. Згідно з обставинами та національними ситуаціями, стосунки, що зав'язуються між цими силами в галузі освіти, визначатимуться різними типами альянсів та угод, суперечок та

протистоянь. І залежно від стану цих стосунків, дуже різними можуть бути відносини між культурами шкільного навчання та релігіями.

Деякі суспільні групи вважають, що шкільна освіта має бути, наче ковпаком, накрита релігією, яка розглядається як щось, що має охоплювати весь механізм навчання цілком, в усіх аспектах. Це введення шкільної освіти в релігійні межі виявляє себе в існуванні християнських, юдейських, мусульманських шкіл, де все навчання, в різному ступені та з різним успіхом, є проникнутим релігійністю. Але так само може йти мова про охоплення шкільної освіти антирелігійною ідеологією: так, у колишньому СРСР існувало прагнення охопити школу політикою, перетворити її на рупор державної ідеології, включаючи «науковий атеїзм», що мав продемонструвати неспроможність релігії у філософському, науковому та історичному планах. Школа за таких умов є «ідеологічним апаратом держави», на який покладено завдання виховувати народ у дусі панівного світогляду. Це прагнення, зрозуміло, стикалося з певним опором і також могло еволюціонувати під тиском дійсності. Зазначимо, що навіть після десятиріч офіційного атеїзму радянське суспільство так і не стало атеїстичним.

Насправді, в керівництві шкільною інституцією найчастіше мають місце складні угоди та компроміс між державою, релігійними інстанціями, громадянським суспільством, причому влада звичайно прагне затвердити свої прерогативи в справі освіти, будучи в той же час змушеною враховувати вимоги родин. Сьогодні можна сказати, що школа вже не є до такого ступеню інструментом держави-емансипаторки, що прагнула через посередництво громадського навчання нести світло модерності дітям, загрузлим у мовних, регіональних, релігійних традиціях, які вважаються відсталими. Таким чином, у стосунках між школами та релігіями знаходить відображення історія західної модерності, тієї модерності, що переможно заявила про себе в освітньому проекті та в критичному ставленні до релігії. Звичайно, стосунки між шкільним середовищем та релігіями великою мірою залежать від стосунків між державою, суспільством та релігіями в кожній країні, а зокрема - від типу стосунків між Церквами та державою в цій країні та від стану справ з релігією, що склалися в даному суспільстві. Існує, наприклад, істотна різниця між двосповідними суспільствами, такими як у Німеччині або в Швейцарії, де національна єдність викувалася шляхом замирення міжконфесійного конфлікту, та суспільствами односпівідними, як у Греції чи в Данії, де національна тотожність викувалася в тісному симбіозі з панівною релігією країни (відповідно православ'ям та лютеранством), або, як у Франції, в конфлікті з панівною релігією. Цими елементами глибоко просякнуті стосунки між державою, суспільством та релігіями в кожній країні, зокрема, тип нейтральності держави щодо віросповідань та місце, визнане за релігіями в громадському житті [1, с.142].

Європейське право недвозначно визнає законність двох речей: 1) громадська школа має бути плюралістичною та шанувати релігійні й філософські переконання родин; у ній має бути забороненою всіляка пропаганда; 2) навчання є вільним, що включає свободу створювати приватні школи, але це не означає, що держава зобов'язана утримувати ці школи. Хоч багато держав і підтримують їх.

Визнання за родинами права забезпечувати для своїх дітей виховання відповідно до свого філософського та релігійного вибору уможливорює в різних країнах Європи вивчення способу, в який шкільна система піклується про здійснення цього права. Як західноєвропейська школа дає собі раду з філософським і релігійним розмаїттям, що існує в родинах? З точки зору ідеального типу (за Вебером) Жан-Поль Вілем пропонує розрізняти п'ять типів, два з яких є сегментованими, а три інтегрованими.

Про сегментовані типи ми говоримо щодо таких систем, де шкільне навчання структурується за великими релігійними та філософськими концепціями людини та світу - чи то у формі зовнішньої сегментації, чи то у формі сегментації внутрішньої.

Зовнішня сегментація (перший тип) відповідає інституційній сегментації (система розмежувань) системи виховання в школах з різними філософсько-релігійними орієнтаціями: католицькі, протестантські, юдейські, вільнодумні школи. Найчіткіше представлений цей тип у Бельгії та Нідерландах, Хоча для цих країн є характерною тенденція до зняття розмежувань, у шкільній галузі сегментація зберігає силу. Так, констатується посилення в Бельгії католицької секції в шкільній галузі. У Нідерландах з 1966 по 1996 р. також спостерігається дедалі більша перевага віросповідної школи; якщо в 1966 р. 40% нідерландців обирали громадську школу та 54% - віросповідну (ще 6% відповідали, що їм байдуже), то через 30 років співвідношення складало вже відповідно 34 та 41%. Зняття розмежувань відбувається, але не обов'язково на користь громадської або «нейтральної», як кажуть нідерландці, школи.

Внутрішньо сегментований тип (другий) відповідає варіантам, коли сегментація відбувається, навіть у лоні самої школи, лише на рівні однієї дисципліни, а саме тієї, яка займається вибором життєвого сенсу. Це організація в лоні школи загального релігійного навчання або викладу лаїчного світогляду. Цей тип зустрічається в Німеччині, в офіційних школах Бельгії, в громадських школах Ельзас-Мозеля у Франції.

Інші моделі, інтегровані системи, уникають будь-якої, зовнішньої чи внутрішньої, сегментації школи (навіть якщо припускають обмежену сегментацію) та віддають перевагу концепції національного виховання. У цій інтегрованій моделі, з точки зору ідеального типу, можна розрізнити три різновиди: 1) лаїчний тип, 2) лаїко-релігійний тип та 3) релігійний тип. Лаїчний тип побудовано на виключенні будь-якого релігійного навчання в школі та на загальній секулярності, що ставиться вище за різні варіанти релігійного та філософського вибору. До цього типу найбільш наближеною є Франція. Лаїко-християнський тип поєднує загальну секулярність та загальну релігійність, яка є особливо поширеною в даному суспільстві: в Італії це католицизм, в Данії - лютеранство, в Греції - православ'я. У цьому мішаному інтегрованому типі загальна секулярність може набувати відтінку окремого релігійного виміру, а загальна релігійність може бути глибоко секуляризованою (Данія). Нарешті, в релігійному типі сприймається лише внутрішньо сформоване та структуроване релігією виховання (Ірландія).

Ця типологія, хоча її цінність є відносною, а мета лише в тому, щоб полегшити аналіз, дозволяє висвітлити диференційоване прилучення шкільних систем та варіантів до вибору життєвого сенсу та, вочевидь, до релігійних інституцій, так само як і до місця, визначеного побажаннями родин. Аж ніяк не будучи другорядною системою, ці розмаїті приєднання дуже глибоко коріняться в національних та регіональних особливостях. Вони знаходять пояснення в тому, як саме утворилася кожна держава-нація. Стосунки між школою та релігіями знаходять, таким чином, пояснення в політиці та в тому, як була побудована демократія в кожній країні[1, с.147].

Взаємовідокремлення церков та держави, яке здебільшого переважає, не перешкоджає релігії бути експліцитно присутньою в школі, зокрема, це виявляється в офіційному запровадженні курсу релігії в громадському вихованні: часто надається місце вивченню релігійних, а часом і нерелігійних світоглядних систем. У країнах, де національна тотожність пов'язана з певною релігійною традицією, ця традиція надає релігійного виміру громадському шкільному вихованню в цілому: так, в Ірландії Католицька Церква у більш чи менш прямий спосіб визначає зміст початкового шкільного навчання. Іншим прикладом є Греція, де вивчення православної релігії є обов'язковим у школах, підпорядкованих Міністерству народної освіти та релігії.

Проведене дослідження дає підстави зробити низку висновків. Громадянська культура як система цінностей створює основу громадянського суспільства, знаходячи свій розвиток у компонентах інституційного плану. Громадянська культура формується двома основними чинниками: з одного боку у межах самих добровільно сформованих асоціацій (так званих шкіл демократії), а з іншого – самою державою, яка потребує активності добровільних організацій і цілеспрямовано формує чесноти громадянської культури. Християнські церкви, як інституції, які володіють найвищим рівнем суспільної підтримки і формують цінності світоглядно близькі чеснотам громадянського суспільства, виступають потужним чинником формування громадянської культури української молоді.

Вплив церкви на формування громадянської культури може здійснюватись у двох основних площинах. У першу чергу християнське віровчення підкреслює важливість низки цінностей і чеснот, фундаментальних і для громадянської культури зрілого демократичного суспільства. Християнство наголошує на цінностях свободи і відповідальності, соціальної участі і підтримки. Окремо слід підкреслити цілісність християнського світогляду, нерозривність цінностей, переконань і соціальної практики. По-друге, залучення молоді до організації та проведення найрізноманітніших соціальних та евангелізаційних проєктів, інспірованих церквами, і є тими самими «школами демократії», на важливості яких наголошують дослідники громадянського суспільства. Участь у них є винятково добровільною, відтак формує «соціальний капітал» ті невід'ємні риси особистості, завдяки яким вона стає здатною до кооперації та ефективних солідарних дій.

Література

- 1.Віллем Жан-Поль. Європа та релігії. Ставки ХХІ-го століття / Жан-Поль Віллем; [пер. з фр. Д. Каратеев]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. – 331с.
- 2.Кін Джон Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення / Джон Кін; [пер. з англ.]. – К.: «К.І.С.» «АНОД», 2000. – 267с.
- 3.Колодій А. Исторична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) / Антоніна Колодій // Незалежний культурологічний часопис І. – 2001. – Число 21. – С. 6-33
- 4.Концепція громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: library.kr.ua/women.html/pgovuiindx.html
- 5.Чи довіряєте Ви Церкві? (динаміка, 2000-2013) /соціологічні опитування // Сайт Українського центру економічних і політичних досліджень іменні Олександра Разумкова. – Режим доступу: www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=83

Summary

Protsuk R. Christianity Significance over Forming of Ukrainian Youth Civil Culture. Christian influence over Ukrainian youth civil culture forming has been considered. Analysis of civil culture role within civil society structure has been performed, as well as there were found out factors, influencing civil culture process formation. There has been established that Christian churches, as social institutions, possess the highest degree of social promotion, and are capable of setting up values close to the virtues of the civil society, as well as churches could act as considerable factor of Ukrainian youth civil culture forming. The article researches European experience of church, state and non-governmental organizations relations while forming youth civil culture and determines directions of this experience application in Ukraine. Keywords: civil society, civil culture, Christianity, values, virtues.

УДК [165.82+141.311](4)

© **Наталія Скрицька**
Буковинський державний медичний університет (м. Чернівці)

ДЖЕРЕЛА ВИТОКІВ УНІВЕРСАЛІЙ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Досліджено джерела витоків універсалій середньовічної філософії, починаючи з часів античності - Платон, Аристотель, неоплатонізму – Порфирій, та вплив їхніх ідей на формування та становлення загальних понять або універсалій в епоху Середньовіччя. Зроблено спробу більш детально вивчити і дослідити вчення Платона про ідеї; диференціювати відмінність між ідеєю та ейдосом та винести ці поняття на загальний абстрактний рівень. Продовжуючи дослідження вчення Аристотеля про загальне та одичне, виявлено неоднозначне тлумачення дослідників теорії Аристотеля щодо проблеми сутності. Доведено, що учення Аристотеля про загальне (універсальне) та одичне представляє дві філософські традиції – номіналістичну та реалістичну, які є домінуючими в Середньовіччі. Показано, що те, що формує реалістичну та номіналістичну тенденцію Аристотеля, є сутність або «щойність» речі. Проблему універсалій Аристотель розглядає через категорії. Ключові слова: універсалія, сутність, загальне, одичне, реалізм, номіналізм, ряд, вид, річ.

Актуальність теми зумовлена неоднозначним підходом у вивченні загального та одичного у вченнях Платона, особливо Аристотеля, та їх подальшою трансформацією в реалізм та номіналізм Середньовіччя.

Мета статті полягає в розкритті поняття універсалії як основи загального через ідею (ейдос) у Платона, сутність та категорії Аристотеля, роди та види Порфирія, їх загальне осмислення Боецієм. З поставленої мети випливають наступні завдання: дослідити поняття загального як основу становлення універсалії; виявити основи загального та одичного як передумови становлення середньовічного реалізму та номіналізму; вивчити тлумачення проблеми універсалії, починаючи з часів Античності (Платон, Аристотель); дослідити поняття сутність як синонім аристотелевої універсалії; дослідити метафізичну сутність універсалій. Об'єктом дослідження є поняття універсалії. Предмет дослідження полягає у виявленні взаємозв'язку між загальним та одичним, сутністю та категоріями, родом та видом, і, разом з тим, – їх відношення до універсалії.